

INTERVIUL SĂPTĂMÂNII - ZECE ÎNTREBĂRI PENTRU UN FOST ELEV

POMPILIU ALEXANDRU este lector universitar, este doctor în filosofie și un rafinat artist fotograf. Eu am să vă spun simplu și înseninat de gerul de afară : i-am fost profesor (de filosofie, cum altfel...) și mi-l amintesc, scormonitor și dilematic, într-un subsol plin de igrasie al liceului în care învăța. Avea aerul interogativ, pe care-l va și urma și iubea o idee din filosofia greacă... Dacă vrei să fii liber, să faci numai acele lucruri care-ți stau în putere. Foarte pe scurt, sunt mândru de el...

Iată, deci, alte zece întrebări... Pentru un fost (și drag) elev...

Ionuț CRISTACHE - Profesor, tânăr încă, în România de azi... Tu... Fostul tău dascăl de filosofie, care nu mai e chiar tânăr, te întreabă: cum e?

Pompiliu ALEXANDRU - Răspunsul s-ar încadra pe o linie continuă care merge de la „cumplit” și „îngrozitor” până la „sublim” (nu în sens ironic în legătură cu acest ultim termen). Am să merg de jos în sus pe această linie, care într-un fel poate să fie o analogie a periplitului lui Dante din Infern până în Paradis. Este îngrozitor să fii profesor astăzi. Nu știu cum vedeți lucrurile dumnevoastră, atunci când eram eu elev – dacă resimțeați că venind la școală mergeți în Infern, apoi, altădată, în Paradis, atunci înseamnă că avem de-a face cu un fenomen tipic profesiei acesteia. Care sunt explicațiile mele astăzi despre acest „cum este”? Evit să am un discurs „corect politic” despre acest subiect și am să spun exact ceea ce simt și gândesc, deși acest lucru ar putea să sune destul de dur. Așadar, este cumplit pentru că mă aflu între două fronturi care își folosesc din plin artileria grea. Pe de o parte este elevul/studentul, care pierde de la an la an în calitate, astfel încât ajung mereu să spun: „gata, mai jos decât acum, nu se poate”. Acest lucru nu este neapărat foarte rău pentru două motive: în primul rând, pentru că astfel sunt solicitat foarte tare să găsesc soluții – de a-i atrage să citească anumite lucruri, să scrie, să creeze - și astfel simt că nu mă irosesc, că fac într-adevăr ceva constructiv la rândul meu, că ajut. (Mă gândesc de multe ori la parabola biblică care prezintă cât de mult se bucură păstorul când salvează o singură oaie, chiar neglijându-le pe celelalte). Apoi, această scădere a nivelului, care nu este specifică doar României (profesori de-ai mei, din Franța, se plâng de acest lucru continuu) are și avantajul că este un „fundal” puternic contrastant, în sensul că acum se văd ușor cei care ies din turmă. Fiind atât de rari, mă bucur nespuse când îi observ și cred că uneori îi copleșesc cu energia pe care o investesc în ei. Partea pe care o găsesc cu adevărat negativă, în acest sens, este că școala a devenit o imagine în oglindă a politicii. Noi nu avem o adevărată școală, așa cum nu avem o adevărată democrație. Știți, orice regim politic are o față negativă – monarhia conduce în timp la tiranie, aristocrația la oligarhie - și nimeni nu strigă destul de tare astăzi că nu ne mai aflăm demult în democrație, ci în *ochluocrație*, adică în puterea gloatei, a mulțimii, nu a cetățenilor. Avem, așadar, o școală ochluocratică, în care orice individ contează atât de mult, încât nu este eliminat sub nicio formă, dacă nu respectă anumite valori sau exigențe minime – atâta timp cât este redus la valoarea de element dintr-o turmă și acționează ca atare, reprezintă Valoarea socială și pentru asta orice îi este scuzabil, chiar și faptul că nu are nimic de-a face cu școala. Avem o școală fără școlari, în mare parte. Mulți, foarte mulți elevi și studenți, nici nu știu exact care este esența acțiunii de a învăța; sau nu știu

să o exprime într-un discurs coerent. Al doilea front este acela al profesorilor – al anumitor profesori, care din păcate, devin majoritari, ca într-o adevărată gloată, dar de astă dată a acestei profesii. Avem acum o școală fără profesori. Plagiatul, corupția, lipsa completă de statut moral care să poată deveni eventual un model, măcar la o mică fracțiune dintre studenți, nu constituie decât capetele de listă ale tarelor din această parte de front. Mulți încă mai au curajul să spună că școala românească mai dă studenți exemplari la olimpiade. Așa este, dar nu Școala îi dă, ci devotamentul anumitor indivizi, anumitor profesori care încearcă tot timpul să învețe și să facă din meseria aceasta o vocație. Ca să închei în ton optimist, urcând pe graficul sentimentelor care mă încearcă în momentul în care mă raportez la școală și la profesorat, partea sublimă – nu în sens ironic, iarăși – care-mi dă energie cu adevărat și mă ține locului fără să mă gândesc să îmi schimb meseria, constă în faptul că *văd* efectiv că există un potențial fantastic aici. Adică, întorcându-mă din Franța, care are un sistem fabulos de învățământ, greu de egalat, dar care este atât de rafinat încât nu își mai vede părțile negative, am observat că a fi profesor în România nu este deloc o acțiune în zadar. Asta dacă vrei cu adevărat. Există, așa cum îmi spunea același profesor de acolo, Jean-Pierre Cléro, o efervescentă – atunci când este – care nu poate fi egalată decât de cei care vor cu toată ființa lor să se salveze prin cunoaștere. Am sentimentul, așadar, că școală în adevăratul sens al cuvântului nu mai avem demult, avem doar câțiva profesori răsfirați prin ruine, care caută acul în carul cu fân, dar simplul gând ca aceștia există – îi și văd de altfel în carne și oase, căci am avut norocul să întâlnesc mulți astfel de profesori la noi, începând cu liceul – mă face să fiu convins că educația nu va muri complet la noi, indiferent de cât de grele sunt artileriile gloatei.

I.C. – Tocmai, despre artileriile gloatei ar putea să fie vorba... Un rege spunea că dacă ar vrea să pedepsească o provincie ar lăsa filozofii să o guverneze. Crezi că Traian Băsescu a citit asta? Știi... atunci când zicea că școala scoate tâmpiți și filozofi...

P.A. - Aici sunt foarte convins că lucrurile sunt exact cum spune povestea. Ceea ce nu spune, în schimb, este că nu avem nicio garanție că dacă țara sau provincia ar fi guvernată de marinari, cizmari, avocați sau ingineri, atunci pedeapsa nu ar mai cădea peste capetele oamenilor. Cred că trebuie înțeleasă în felul următor această poveste: a pune pe oricine, dar nu un filozof să guverneze, înseamnă să alegem răul cel mai mic. Istoria ne-o arată: ori de câte ori un filozof s-a băgat în politică, două lucruri grave s-au întâmplat, fie a sfârșit prost el însuși – antichitatea e plină de exilați și uciși – fie a distrus națiuni întregi – a se vedea „experimentul” comunisto-nazist. De aceea filozoful trebuie să se țină departe de politică. Dar, acest lucru nu înseamnă să nu aibă deloc de-a face cu această componentă. Platon nu degeabă spunea că forma cea mai înaltă a disciplinei filozofice o constituie politica. Da, dar nu cea *activă*, ci cea *pasivă*. Filozoful-actor al politicii este unul prin excelență prost, sau ajunge curând astfel. În schimb, filozoful- regizor, suflor, este într-adevăr la locul său. La ce ar putea să aspire un filozof într-o carieră politică? Ar trebui să fie doar statutul de consilier și atât. Individualismul său nu rimează altfel cu acțiunea socială. Și doar în postura aceasta își păstrează libertatea. Când un filozof își pierde libertatea, atunci fie devine martir, fie face victime. Filozoful are nevoie de un

filtru prin care să își treacă acțiunile politice, iar acel filtru este politicianul pur, cu școală specială dedicată acestei meserii sau provenit din alte domenii. Problema la noi este că nu avem niciun profesionist nici în politică, nici în vreun domeniu (mă refer la cei care fac politică, dar nu sunt de meserie politicieni, ci doar de „împrumut”). Cei care ne guvernează – în mare majoritate – nu se pricep de fapt la nimic, de aceea țin de scaunul politic cu atâta îndârjire, pentru că nu au la ce să se întoarcă, nu au o meserie pe care să o facă cu adevărat bine. Iar dacă mă refer la spusele lui Băsescu, aici nu este nimic de comentat, ci doar de ironizat, căci a da un răspuns „serios” înseamnă să ne aruncăm în lac după piatra pe care a aruncat-o cel stătut la minte. Astfel, trebuie să ne simțim bine că nu facem parte din tagma tâmpiților, ci a filosofilor, chiar dacă sensul este unul peiorativ în discursul președintelui. Dacă națiunea e împărțită doar în aceste două clase, atunci mă simt bine în a doua (iar a fi filosof nu înseamnă să ai o diplomă de licență în filosofie). Și nu îmi aduc aminte ca domnul președinte să fie filosof, în niciun fel...

I.C. – Nici eu... Un zâmbet: filosofii care cred cu tărie în puterea de convingere a logicii n-au discutat niciodată cu o femeie. Să fie adevărat?

P.A. - Da. Absolut da! Există un aer de superioritate propriu filosofului care are o încredere oarbă în Rațiune, negând, cu acribia Inchiziției, orice erezie non-rațională. Dumnezeu este aruncat la gunoi din vârful unui singur argument bine construit după logica rațiunii, fără să își dea seama că înlocuiește pe Dumnezeu cu un alt zeu, Rațiunea. Încrederea în Rațiune este la fel de oarbă ca aceea a fanaticului religios. Noroc că există femeia care să țină echilibrul și să-l împace mereu pe filosoful rătăcitor cu Dumnezeu. Sau, pur și simplu, să îi dărâme argumentele cu acele volte și dansuri inexplicabile, hipnotizante, care sfidează rigoarea aceasta, și care au totuși o eficacitate debusolantă.

I.C. - În urmă cu, deja, foarte mulți ani, ca dascăl al tău, te-am rugat să comentezi o idee din Kant: nu se poate învăța filosofia, se poate învăța să filosofezi. Poți să mai fii elevul de altădată?

P.A. - Sunt continuu elevul de altădată. Cred că acest lucru a început să mă deranjeze chiar. Mă simt veșnic în ABC... Vreau să încep și eu „matematica superioară”. Mă simt totuși bine așa, chiar dacă mai cârtesc câteodată. Când orgoliul îmi dă aripi și am impresia că sunt pe o culme, există și la mine un mic, dar foarte mic, daimon care îmi arată în secunda următoare că trișez, că trebuie să mă întorc iarăși la ABC. Tot făcând munca aceasta de chinez, văd pe zi ce trece că are dreptate Kant, care, de altfel, preia ideea din Antichitatea greacă. A fi filosof nu înseamnă, cum spuneam mai sus, a avea o diplomă, ci reprezintă mai mult o stare a ființei, inefabilă. Noica spunea că filosofia o poți începe de oriunde, nu contează nici cronologia, nici gradul de dificultate. Acest lucru cred că vrea să îl spună: filosofia nu înseamnă să aduni cunoaștere, idei frumoase cu care să impresionezi auditoriul – feminin în mare parte și adesea la o anumită vârstă – ci doar să te exersezi pe un anumit teren, pe o anumită rocă, pentru a deprinde filosofarea, iar nu a te lăsa furat în rocă. Tot timpul trebuie să fii atent la tine, la ceea ce faci și cum acționezi, tu esti obiectul, nu ideea-rocă pe care trebuie să o spargi. Când stau pe lângă un filosof sau chiar un simplu profesor de filosofie, am observat că nu învăț altceva decât să observ „mișcările” lui și cum „tratează” un anumit material. Filosofia se învață prin ucenicie.

Cred, de aceea, că dumneavoastră nu ați fost doar un profesor pentru mine, chiar dacă nu v-am adus niciodată flori și destule mulțumiri pentru ceea ce am învățat. Cred că nici nu ați știut că sunteți observat din colțul clasei, pe furiș, cum tratați anumite lucruri, poate chiar banale în ochii dumneavoastră astăzi. Știu că știți despre ce vorbesc, pentru că îndrăznesc să cred că, la rândul dumneavoastră, ați trecut prin aceste stări.

I.C. - Și voi mai trece, o vreme, deși am cam obosit. Am știut, foarte bine, că sunt observat... Astăzi sunt nevoit să fac sute de hârtii inutile, suntem –cum se vede- observați de alți ochi, anonimi și sticloși! Altceva... Platon: un câine are sufletul unui filosof... Crezi?

P.A. - Da. Îmi imaginez că lucrurile stau așa. Pot crea o lume imaginară în care eu sau alți filosofi ar fi câini și, astfel, pot înțelege la ce se referă Platon. Dar, ceea ce mă frământă mai mult este cât din sufletul unui câine este într-un filosof. Ar fi cu mult mai interesant de văzut acest lucru. Are filosoful un suflet de câine? Cred ca etologia ar răspunde mai bine la întrebarea aceasta. Dacă aș fi filosof cu adevărat, aș putea să răspund cât din sufletul unui câine se află în mine. Este o chestiune șamanică până la urmă. Când voi fi filosof, am să văd și am să vă răspund; când voi fi câine, doar am să văd.

I.C. – Nu-mi rămâne decât să te aștept (poate te grăbești puțin, deși au avut grijă guvernării, mi-au împins pensia spre vremurile lui Pericle... Erau sticle, erau sticle, vă spuneam eu acum aproape 20 de ani...). Altceva, i-am întrebat pe toți invitații mei: ce înseamnă Târgoviștea pentru tine?

P.A. - Este orașul paradoxurilor prin excelență. Aici m-am născut și aici am, deci, o rădăcină. Dar îi simt și schizoidiile sale, și mizeriile, și zbuciumul. Mă doare că târgoviștenii nu sunt mândri de orașul lor, că nu afișează o mândrie orășenească, așa cum fac brașovenii, sibienii sau clujenii. Bucureștenii sunt egal împărțiți. Dacă am conștientiza mai mult – chiar iluzionându-ne în primă parte – cât de bine este să fii târgoviștean, atunci cred că am evolua mai iute din toate punctele de vedere. Am putea face un pariu, de genul celui pascalian, și am spune că nu pierdem absolut nimic dacă de mâine o să ne simțim mai mândri pentru că suntem târgovișteni, pentru că avem locurile noastre dragi, care ne reprezintă și care ne hrănesc cu adevărat. Din psiho-energia acestui oraș ne hrănim. Mă simt bine, precum furnica pe elefant, să stau pe istoria acestui oraș, cu locurile plăcute pe care le are – bisericile, parcul, străzile cu case vechi... Dar ce înseamnă pentru mine, cum îl simt mai exact? Reprezintă acasă, acasă în... satul meu. Îmi place această ambivalență a orașului care nu e chiar oraș. Este un sat, în sensul bun al cuvântului. Acea „gură de Târgoviște” care ne face vestiți este, de fapt, formula pură că suntem destul de sudați social, că suntem un sat care își imaginează că este un mare oraș, capitală eventual. Are corolar această imagine: este aceea a nobilului sau înțeleptului de la țară, dar care alege o existență modestă. Cred că pe dinăuntru suntem mai buni decât lăsăm să se vadă. Mă simt bine de când am început acest pariu pascalian de mai sus. Dacă mă iluzionez, atunci nu am pierdut nimic, căci îmi plac basmele și lumile imginare, iar dacă văd departe gândind astfel, cu atât mai bine...

I.C. - Scuzați (dragi cititori) de întrebare! Dă profesorul ceva lumii sau ia ceva de la lume?

P.A. - Ambele, desigur. Dacă doar dă lumii, atunci avem un profesor care devine maestru sau lider spiritual și care are nevoie să își facă propria școală. Maestrul nu mai este profesor, ci supra-profesor. Dacă doar ia de la lume, iar nu mai avem de-a face cu un profesor, ci cu un sub-profesor. Cei mai mulți iau de la lume astăzi, normal, de aceea vedem ceea ce vedem că se întâmplă în școli. Profesorul adevărat ia pentru a da mai departe, apoi iar ia pentru a da mai departe și în felul acesta se șlefuește și pe sine și pe cel de lângă el.

I.C. - Unui matematician de elită din orașul nostru i-am reamintit cuvintele lui BLAGA: matematicianul este împlânzitorul care a domesticit infinitul. Mi-a dat un răspuns documentat și academic... Tu cum mai stai cu infinitul?

P.A. - Cu infinitul matematic... nu stau foarte bine. Nu îl înțeleg așa cum aș dori eu și nici nu am întâlnit prea mulți matematicieni vorbăreți și dornici să îl facă mai clar și mai...plăcut. Cu Infinitul ca sursă a celui matematic, materializat cumva de aceasta, uneori chiar caricaturizat, mă aflu într-o stare de contemplație continuă. Cred că cel mai mare beneficiu pe care îl dețin pentru că am ales studiul filosofiei, pe lângă transpirația și durerea care însoțesc efortul de a *înțelege* ceva, orice, este acela că în „pauzele” lui Sisif am revelații în legătură cu acest Infinit; parcă îmi dă o mângâiere pentru efortul – zadarnic pentru om – pe care îl fac zilnic pentru a *înțelege*. Nu spun că apuc să-l înțeleg, din contră, se adâncește și mai tare, dar cu toate acestea mă... *lămurește*. Cum îmi spunea cândva profesorul Cornel Mihai Ionescu, a te lămuri de ceva, de cum este cu treaba asta cu infinitul, de exemplu, înseamnă să fii un miner norocos. A lămuri vine de la *lamură*, care înseamnă minereu purificat, izolat de zgură, care are forma unui arbore (lamură, ramură). Când îmi dă acest Infinit câte o lămurire nu pot să spun că o și înțeleg rațional. Este mai mult o senzație „auriferă” pe care mi-o lasă când se condensează, când și când, prin zgura ființei mele. Dacă merg pe filon, atunci apuc să și înțeleg, dacă nu, doar îl simt acolo și asta este deja destul de mult ca să bucore sufletul. Lamura infinitului este tare întortocheată în noi, iar procesul de scoatere la lumină ține cu adevărat de efortul minerului.

I.C. - Citesc, cu bucuria profesorului depășit de elevii săi, eseurile tale din revista (serioasă) LITERE. Există o unitate de măsură a efectelor învățământului asupra tinerilor? te întrebi tu... Există?

P.A. - Dacă am fi fost în Franța, atunci aș fi putut să vă arăt graficul acestei măsurători. Francezii sunt obsedați de măsură – de dreapta măsură, de măsurătoare geometrică, geografică, măsura vieții din toate punctele de vedere etc. Profesorul lor de „cântărire” și de „măsurare” este Descartes. Și învățământul este măsurat, iar ceea ce iese din grafic cere imediat soluții precise pentru remediere. De exemplu, promovabilitatea la bacalaureat este dezastruoasă de ani de zile în Franța, de decenii chiar. Și nu fac din asta o catastrofă națională, pentru că se apucă să măsoare de ce lucrurile stau așa, trebuie să existe o cauză și o explicație și, deci, o soluție. Și au descoperit că societatea așa

funcționează. Nu ai voie să intri în măsurătorile naturii, pentru că produci dezechilibre. Și atunci au înțeles că nu este bine să măsluiască bacalaureatul pentru ca elevii să intre în grafic, ci invers, elevul trebuie să se ridice la nivelul bacalaureatului. Păstrăm doar crema, restul are o a doua șansă în alte școli, profesionale, care asigură mâna de lucru pentru a face autostrăzi, piese de mașini etc. Fiecare este măsurat și pus în locul care i se cuvine. Apoi, există un al doilea nivel de înțelegere al acestei măsurări a efectelor învățământului asupra tinerilor. Acum lucrurile trebuie privite strict terapeutic. Școala, în cultura hindusă, reprezintă un fel de tratament de lungă durată, care să ne vindece de bolile animalice, de haosul intern. Este, totodată, cea care dă o formă energiei fiecărui individ pentru ca acesta să o folosească cât mai bine. Cu cât școala te cizează și te șlefuieste mai bine, cu atât focalizezi mai bine razele luminii interioare și cu atât modelezi mai bine universul. Și cauți mult până dai de materialul bun, ca să poată lăsa lumina să treacă prin el. Ce performanțe pozitive, nedistrugătoare pentru Univers deții, cum le folosești? Aceasta este scala de măsurare, pentru hindus, a efectelor școlii asupra tinerilor. Ai rezultate bune, nu contează pe câte persoane, atunci ai o școală bună, nu ai rezultate de niciun fel, atunci moartea se instalează. Iar dacă valoarea celor cu adevărat meritoși nu este apreciată, luată în calcul, atunci se ajunge la același rezultat.

I.C. - Desigur, ai mare dreptate! E, prin urmare, tot ce-mi mai rămâne să te întreb... Soarele arde mai puternic decât speranțele noastre?

P.A. - Un român, care prin natura sa este negativist, autoflagelant, care se urăște pe sine din varii motive, ar spune că da, soarele arde mai puternic decât orice speranță. Cred că ar adăuga: „chiar vreau să pârjolească odată locul ăsta, pentru ca doar apoi, din cenușă, să mai poată să iasă ceva mai de Doamne ajută”. În același timp nu mă pot abține să nu fiu zilnic într-o uimire totală când îmi pun întrebarea: cum de mai existăm ca națiune, având în vedere că...? Având în vedere că din punct de vedere politic suntem sub limita țărilor de mâna a treia, că din punct de vedere social suntem într-o continuă sclavie, plătiți precum sclavii Romei, doar cât să supraviețuim, că nu ne scaldăm decât într-o indiferență dublată de lașitate și, probabil, frică ce ne paralizează orice acțiune – chiar și o grevă mai acătării nu putem să încropim – că educația atinge zilnic cote îngrozitoare ca să ne mirăm cum de mai există un „mai jos” – că mai nimic nu funcționează conform unor rațiuni clare, profesioniste, că valorile negative au devenit pozitive și invers, atunci ne întrebăm serios: oare ce ne mai ține în viață? Nu speranța... Aici este vorba de ceva mult mai consistent – probabil este o voință divină sau piaza noastră rea care nu poate fi stârpită totuși. O mână invizibilă ne face totuși bine cu de-a sila, în ciuda răului pe care ni-l facem zilnic cu mii de alte mâini. Și ăsta este paradoxul nostru. Speranța nu a zburat din cutia Pandorei, ea oricum este stinsă și aproape inexistentă. Să fie totuși ea cea care ne menține în viață?